

PDR'de Üç Gelişim Alanı (Mesleki gelişim)

Prof. Dr. Serap NAZLI

Mesleki Rehberlik & Kariyer Gelişimi

Meslek seçiminden Kariyer Gelişimi

- 1909 Parsons'ın tanımı:
 - Gençlerin çeşitli meslekleri tanımaları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleridir.
-

Özellik Faktör Kuramı

- ❑ 1909'da F.Parsons'ın çalışmalarına dayalı olarak geliştirilmiş bir kuram
 - ❑ Farklar psikolojisine dayanır
 - ❑ Bireyin nitelikleri ile mesleğin özellikleri eşleştirilir
 - ❑ Mesleki yerleştirmeyi, yalın ve mantıklı bir işlem olarak kabul eder.
-

□ Parsons yöntemi:

1. **Adım:** Bireyi çeşitli yöntemler ve tekniklerle analiz etme (test ve test dışı tekniklerle yetenek ve ilgilerini ölçme)
 2. **Adım:** Bireye meslekler ve üst eğitim olanakları hakkında bilgi verme
 3. **Adım:** Bireyin kendine uygun bir meslek ya da alan seçmesine yardımcı olma
-

Mesleki rehberlikten kariyer danışmanlığına

- **Meslek**, insanlara yararlı mal veya hizmet **üretmek** ve karşılığında bir **gelir** elde etmek için yapılan, belirli bir **eğitimle** kazanılan ve **kuralları** toplumca belirlenmiş faaliyetler bütünüdür.
 - **Kariyer**, bir kimsenin **yaşamı boyunca** yaptığı işler, yaşamını oluşturan olaylar dizisi, yaşam rollerinin örüntüsüdür.
 - Kariyerde 3 yaşam alanı vardır "aile-meslek-sosyal"
-

GİNZBERG VEARKADAŞLARININ GELİŞİM KURAMI

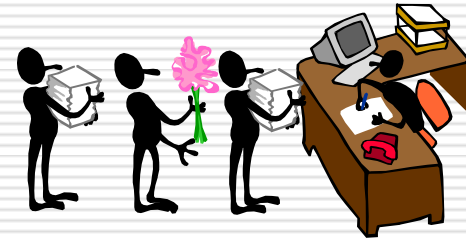
- ❑ Meslek seçiminin yalnızca belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, çocuktan ergenliğe, oradan da erken yetişkinliğe kadar uzanan dönemi kapsayan bir **gelişim süreci** olduğunu ileri süren ilk kuramdır.
 - ❑ Meslek seçimi bir SÜREÇTİR
 - ❑ Bu süreç geri dönülmezdir.
 - ❑ Seçim süreci daima bir uzlaşmayı içerir
-

Ginzberg'in mesleki gelişim dönemleri:

- 1. Fantezi dönemi (5-11 yaşlar)**
 - 2. Geçici seçim (deneme) dönemi (11-17 yaşlar)**
 - İlgi aşaması (11-12 yaşlar)
 - Kapasite (yetenek) aşaması (13-14 yaşlar)
 - Değer aşaması (15-16 yaşlar)
 - Geçiş aşaması (17 yaş)
 - 3. Gerçekçi dönem (17-23 yaşlar)**
 - Keşfetme aşaması (17-18 yaşlar)
 - Billurlaşma aşaması (19-21 yaşlar)
 - Belirleme aşaması (21-22 yaşlar)
-

Super'in Kariyer Gelişim Kuramı

- Super kariyer gelişiminin **yaşam boyu** modelini geliştirmiş ve bireylerin her evrede başarmaları gereken gelişim görevlerini sıralamıştır.

Super'in Kariyer Gelişim Kuramı

- Super'e göre meslek seçimi, belli bir gelişim süreci içinde birey ile çevrenin etkileşimi sonucu oluşan **benlik tasarımının** bir mesleğe yansıması ve ifadesidir.
 - Benlik tasarımı????
 - Super'e göre bir **mesleğin seçilmesi**, bireyin yaşamında, onun benlik kavramını oldukça kesin bir biçimde belirttiği bir noktadır.
 - Birey meslek tercihini ifade ederken **"ben şu ya da bu biçimde bir insanım"** demektedir.
-

-
- Super'e göre, gelişim dönemleri boyunca aslında oluşup gelişen **öz kavramı**dır. Meslek seçimi kararının sağlıklı, isabetli olabilmesi, kişinin öz kavramına uygun olmasına bağlıdır.
 - Super **kariyer olgunluğu** kavramını, farklı yaş ve sınıflardaki öğrencilerin eğitsel/mesleki kararlarını nasıl verdiklerini inceleyerek geliştirmiştir.
 - Super'e göre **kariyer** yalnızca meslek anlamında kullanılmamaktadır.
 - Kariyerin ilk anlamı **yaşam boyu** demektir.
 - Diğer anlamı **yaşam alanı**dır.
-

Super'in yaşam boyu modeli:

- Büyüme (doğumdan 14 yaşına kadar),
 - Araştırma (14-24 yaşlar),
 - Yerleştirme (25-44 yaşlar),
 - Devam ettirme (45-64 yaşlar)
 - kş (65 yaş ve sonrası)
-
- Bireylerin her evrede başarmaları gereken **gelişim görevlerini** vardır.
-

-
- İlköğretim yıllarını kapsayan *büyüme evresinde (0-14 yaşlar)*, mesleki benlik kavramı özdeşleşme, model alma süreçleri ile gelişmeye başlar.
 - Bu evrenin başında **hayali** (fantazi) ihtiyaçlar önemli olmakla beraber, giderek çocuklar kendi ilgi ve yeteneklerini daha çok dikkate almaya başlarlar.
 - Bu evrede, okullarda öğrencilerin olumlu benlik algıları ve çalışmaya karşı tutumları geliştirerek, onların gelecekte **planlı araştırmacılar** ve **bilgili karar vericiler** olmaları desteklenir.
-

Super'in çocuklar için geliştirdiği 9 kavramı:

- *Merak*: Öğrenme ihtiyacı, araştırmaya yönelme ihtiyacı.
 - *Araştırma* : Merak ihtiyacını doyuma ulaştırmayı sağlayan, bireyin kendi çevresi hakkında bilgi edinme, araştırma davranışları.
 - *Bilgi* : Farkındalığın önemli olduğunu bilme, mesleki bilgileri kullanma ve bu bilgileri nasıl elde edeceğini bilme.
 - *Anahtar kişiler* : Rol modelleri ya da bireyin yaşamında anlamlı olan yardımcı kişiler.
 - *İlgiler* : Bireyin hoşlandıkları ile hoşlanmadıklarını fark etmesi.
-

-
- *Denetim odağı*: Bireyin şimdi ve geleceğini kontrol etmesi için duygularını kontrol altına alması.
 - *Zaman perspektifi* : Gelecek planı için bireyin geçmiş, şimdi ve geleceğini fark edebilmesi.
 - *Benlik kavramı* : Çeşitli rol, durum ya da pozisyonlarda bireyin boyutlarını ifade eder.
 - *Planlılık* : Plan yapmanın önemini fark etme.
-

-
- Super'in ikinci evresi olan *araştırma evresinde ise (14-24 yaşlar)*, bireylerden “billurlaştırma, belirleme ve bir meslek seçimini uygulamaya koyma” kariyer gelişim görevlerine yerine getirmeleri beklenir.
 - Bu evrede bireylerden, kişisel yaşantılarını ile oluşturduğu *mesleki benlik algılarına* uygun meslek belirlemeleri ve bunun için gereken eğitimi alarak, mesleklerini uygulamaya koymaları beklenilmektedir.
 - Super araştırma evresinde “*bilgi edinme becerisini*” ve “*karar verme becerilerini*” önemsemektedir.

-
- Gelişimsel PDR'nin nihai amacı= Yaşam kariyeri gelişimini desteklemektir.
 - Yani???
 - D. Super'in kuramı gelişimsel PDR'yi etkilemiştir.
-

Holland'ın Kişilik Kuramı

- Meslek seçimi; **kişiliğin** iş dünyasında ifade bulan bir yansımasıdır.
 - Holland, insanların **6 kişilik tipinden** birine sahip olduğunu ve ona uygun mesleklerden birini seçtiğini savunur.
 - Bireyin meslek seçimi davranışını; kişilik tipi ve çevrenin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler.
-

-
- Birçok insan, benzerlikler dikkate alındığında, altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir.
 - Bunlar: gerçekçi, araştırıcı, artistik, sosyal, girişimci ve geleneksel tipleridir.
 - Altı kişilik tipinin karşılığı olan altı tür mesleki çevre vardır.
 - İnsanlar sahip oldukları, beceri, yetenek, tutum ve değerleri kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.
-

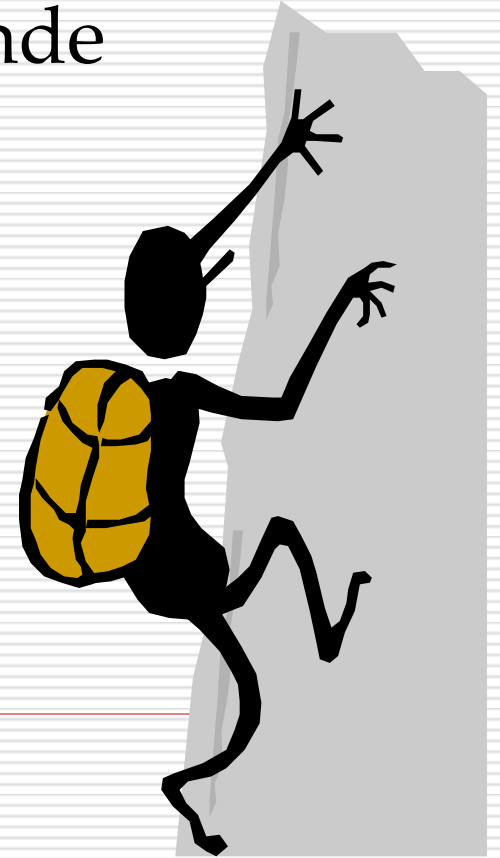
Roe'nun İhtiyaç Kuramı

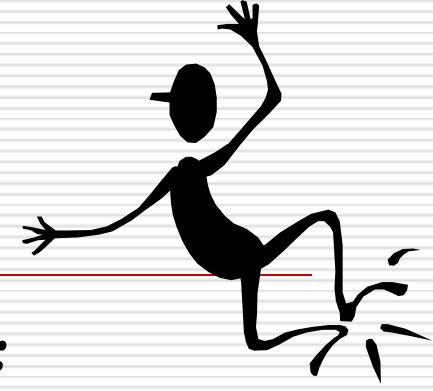
- Roe (1986)'ya göre; meslekler, **psikolojik ihtiyaçları karşılamak** üzere seçilirler.
 - Bireyin çocukluk döneminde, evde ihtiyaçlarını karşılama derecesi ve yöntemleri onun ilerde meslek seçiminde belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları oluşturur.
 - Roe kuramını, Maslow'un **ihtiyaçlar hiyerarşisine** dayandırmıştır.
-

-
- Bu görüŖe göre; hayatın ilk yıllarındaki yaŖantılar, hangi ihtiyacın öncelik kazanacağını veya hangisinin diğere göre daha güçlü olacağını belirler.
 - Bu yöneliŖler hayatın ilk yıllarında bilinçdışıdır ve yetişkinlikte de bilinçdışı kalabilir.
-

Gottfredson'un Daraltma Uzlaşma Kuramı

- Gottfredson (2002) kariyer gelişiminde “cinsiyet” ve “toplumsal sınıf” farklılıklarının etkilerini üzerinde durmaktadır.
- Kuramda iki önemli temel kavramı *benlik kavramı* *meslek imajı*'dır.

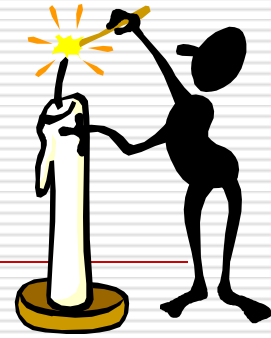

Gottfredson'un evreleri

1. EVRE: Büyüklük ve güce yönelik (3-5 yaşlar):

- ❑ Okul öncesi döneme gelen 3 yaş çocuğu **sezgisel düşünce** düzeyine ulaşırlar ve **obje değişmezliğini** kavrayabilirler. (J.Piaget)
- ❑ Artık bireylerin **dış görünüşünün** değişmesi ile **cinsiyetlerinin** değişmediğini bilirler.
- ❑ Nesneleri büyük-küçük, zayıf-güçlü gibi basit kavramlarla sınıflandırabilirler.
- ❑ Yetişkinlerin bir mesleklerinin olduğunu kavrarlar ve büyüdüklerinde kendilerinin bir masal kahramanı (prenses), hayvan (tavşan) ya da cansız bir nesne olmayacaklarını bilirler.
- ❑ Bir **yetişkin dünyası** olduğunu ve meslek sahibi olmanın da bunun bir parçası olduğunu kavramaya başlarlar.

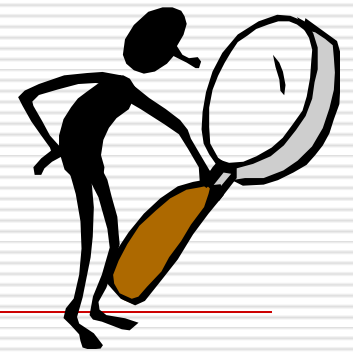

2. EVRE: Cinsiyet rollerine yönelik (6-8 yaşlar):

- Bu evredeki çocuklarda **somut düşünce** gelişir ve basit farklılıkları ayırt edebilecek zihinsel olgunluğa ulaşırlar.
- **Cinsiyet** rollerini dış görünüşe ve aktivitelerine göre kavrarlar. Ancak bu dönem çocuğu oldukça katıdır, kendi cinsiyetine uygun davranmayı tercih ederler.
- Bu evrede çocuklar **mesleklerin saygınlığı** ile ilgilenmezler. Ancak toplumda sosyal sınıf farklılıklarının olduğunu fark etmeye başlarlar.
- Kısaca bu evrede çocuklar çalışma dünyasını daha iyi fark ederler, meslekleri cinsiyetlerine uygun olarak tercih ederler, ancak sosyal sınıf faktörü ile meslek bağlantısını yeterince kavrayamazlar.

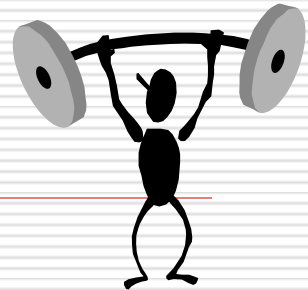
3. EVRE: Sosyal değerlere yöneliş (9-13 yaşlar):

- Bu evrede ocuk ve erginler, sosyal değerlendirmelere karşı hassas olmaya başlarlar. Meslek tercihlerinde cinsiyetten ziyade **sosyal sınıfa** dikkat ederler.
- Sosyal sınıf farklılıklarının **sembollerini** (elbise, kaba/görgüsüz davranışlar, okula getirilen eşyalar) daha iyi fark ederler.
- Dokuz yaşında çocuklar düşük statülü mesleklere karşı katıdırlar ve bunu mesleki tercihlerinde belirtirler.
- 13 yaşına doğru yetişkinler gibi, meslekleri saygınlık düzeyine göre sınıflandırabilirler ve **“gelir-eğitim-meslek”** ilişkisi anlayabilecek bilişsel olgunluğa ulaşırlar.
- İnsanların yaşam biçimlerini, sosyal konumlarını belirleyen meslek hiyerarşisini kavrarlar.

-
- Bu evrede ergenler yeteneklerini daha iyi fark ederler ve **yetenek-meslek ilişkisini** kurabilirler.
 - Gençler benlik algılarını ve sosyal sınıf farklılıklarını birlikte değerlendirerek, her iki faktöre uyacak mesleklere yönelirler.
 - Öğretmenler, ebeveynler ve çocuğun etrafındaki önemli **yetişkinler** öğrencilerin daha iyi eğitim ve meslek algısı geliştirmesinde onları cesaretlendirirler.
-

-
- Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarından daha statülü meslek beklentileri vardır.
 - Alt sosyo-ekonomik çevrede yaşayan, iyi okullarda öğrenim görme olanağı elde edememiş öğrenciler ise, kısa sürede elde edebilecekleri, düşük saygınlık düzeyine sahip mesleklere yönelirler.

4. EVRE: Benliğe yönelik (14 ve yukarı yaşlar):

- Bu evre aynı zamanda ergenlerin "kimlik" bulma dönemidir. Karşı cinse artan ilgi, ergenlerin cinsiyet ve statü algılarını pekiştirir.
- Bilişsel olarak soyut kavramları algılayabilecek düzeydeki ergenler, artan **benlik algısına uygun mesleki** amaçlara yönelirler.

-
- Sosyal çevresinin doğrularını ret ederek; kendi kimliğine uygun aktivitelere, sosyal ilişkilere yönelirler.
 - Ancak bazı ergenler ilgileri, yetenekleri, değerleri vb. kişisel nitelikleri hakkında karmaşa yaşarlar.
 - Artık gelecekteki yaşam biçimlerine, sorumluluklarına, kendi kişisel özelliklerine, değerlerine, tutumlarına vb. uygun meslek tercihleri yapabilecek olgunluğa ulaşırar.
-

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

- Yetenek
 - İlgı
 - Mesleki değer
 - Kişilik
 - Mesleki olgunluk
 - Toplumsal cinsiyet rolleri
 - Aile baskısı
 - Mesleğe ilişkin talepler
 - Toplumsal değişimler
 - Tarım-sanayi-bilgi çağı meslekleri???
-